

Commissie
van Toezicht
Leuven-Centraal

JAARVERSLAG 2021
COMMISSIE VAN TOEZICHT
BIJ DE GEVANGENIS TE LEUVEN-CENTRAAL

Inhoud

1.	De Commissie van Toezicht.....	1
1.1.	Samenstelling.....	1
1.2.	Werking.....	1
	Werking Commissie van Toezicht	1
	Werking Klachtencommissie	4
	Problemen bij de werking.....	4
1.3.	Behandeling van verzoeken van gedetineerden.....	6
	Behandeling van verzoeken algemene werking	6
	Behandeling van verzoeken in cijfers.....	6
2.	De penitentiaire inrichting	9
3.	Het toezicht	10
3.1.	Detentieomstandigheden.....	10
	Kantine	10
	Keuken en voeding	10
	Bezit van voorwerpen	11
	Opendeurenregime	11
3.2.	Gezondheidszorg	12
	Algemeen	12
	Overlijden - verwittigen van hulpdiensten.....	13
3.3.	Regime en activiteiten.....	14
	Tewerkstelling	14
	IT/Onderwijs	15
3.4.	Detentieplan.....	16
3.5.	Transversaal thema van het jaar 2021 : infrastructuur	17
4.	Het beklagrecht.....	18
4.1.	Klachtencommissie in cijfers.....	18
4.2.	Belangrijkste tendensen bij de uitoefening van de rechtsbevoegdheid van de Klachtencommissie.....	19
4.3.	Positieve elementen die de Klachtencommissie vaststelt.....	20
4.4.	Belangrijkste moeilijkheden, suggesties tot verbetering of oplossingen	20
5.	De drie belangrijkste besluiten en aanbevelingen voor 2021	21
6.	Belangrijkste uitdagingen werkdomeinen voor 2022	22

1. De Commissie van Toezicht

1.1. Samenstelling

Voorzitter :	VANDUFFEL Laura
Ondervoorzitter :	VRANCKEN Bart (ondervoorzitter tot 16.12.2021) YPERMAN Ward (jurist, ondervoorzitter vanaf 16.12.2021) (lid vanaf 22.04.2021)
Leden :	BEYENS Jan BUNDERVOET Loes (lid tot 17.06.2021) DE GROOF Mélanie (jurist) DE SCHAETZEN Geoffroy (lid vanaf 22.04.2021) DE SMEDT Jente (jurist) (lid vanaf 22.04.2021) GOOVAERTS Valerie (lid vanaf 22.04.2021) HUYSMANS Hendrikje (lid tot 22.04.2021) NUYTTENS Goedele OBBELS Mimi (jurist) (lid tot 25.03.2021) POCHET Sandrine SCHOTSMANS Martina (jurist) SCHRUERS Liesbet (lid vanaf 22.04.2021) VAN ACKER Robert VAN GARSSE Leo (lid vanaf 19.08.2021) VERHEIJEN Patrick (arts)
Klachtencommissie:	LANSBERGEN Michaël (jurist, voorzitter KC) SWENNEN Luc VILAIN Ruben (jurist) (lid tot 16.09.2021) VAN KRIEKINGEN Jozef (lid vanaf 19.08.2021)
Secretaris :	ROEVENS Elke

De Commissie bestaat uit leden met uiteenlopende expertises in onder andere volgende domeinen: bestuurskunde, criminologie, geneeskunde, justitie, maatschappelijk werk, onderwijs, onderzoek, opvoedkunde, overheidsadministratie, ...

1.2. Werking

Werking Commissie van Toezicht

De Commissie van Toezicht werd samengesteld op 1 september 2019, naar aanleiding van de inwerkingtreding van de relevante bepalingen van de Basiswet. Dit jaarverslag wordt opgesteld na een tweede volledig jaar functioneren. De ledenuitval met de bijhorende werklust die in het vorige jaarverslag aangekaart werd, zette zich door in 2021. De Commissie van

Toezicht Leuven-Centraal kan volgens art. 28, §1 van de Basiswet¹ uit maximaal achttien leden bestaan. Door de uitval in 2020 bestond de Commissie begin 2021 slechts uit vijftien leden en ze moest doorheen het jaar opnieuw vier leden laten gaan. De Commissie werd doorheen 2021 wel versterkt door zeven nieuwe leden waardoor zij het jaar voltallig met 18 leden en één secretaris afsloot.² Na de inwerking van een groot aandeel nieuwe leden en een verschuiving in het ondervoorzitterschap kan de Commissie zich tegen eind 2021 sterk maken over voldoende actieve leden te beschikken om haar functie ten volle op te nemen.

De commissie vergaderde telkens op de laatste donderdag of vrijdag van de maand. Omwille van de COVID-maatregelen gebeurde dit twee keer fysiek in de gevangenis, de andere tien vergaderingen verliepen virtueel. Zie voor het overzicht van de vergaderingen tabel 1.

De basis voor haar werking zijn de klachten van gedetineerden zelf, die via een rapportbriefje een gesprek vragen met de Commissie. Zij reageert in principe niet op vragen van derden, zoals familieleden, partners of advocaten. Inhoudelijk heeft de Commissie de opdracht een onafhankelijk toezicht te houden op de gevangenis, op de bejegening van gedetineerden en op de naleving van de hen betreffende voorschriften. Met onafhankelijk toezicht wordt bedoeld dat wordt gekeken of de Basiswet naar letter en geest wordt gerespecteerd. Waar dit niet het geval is, zal de Commissie ook stappen zetten zonder zijn toezichtsrol te verlaten. Dit toezicht kan betrekking hebben op de louter materiële situatie van de betrokkenen, maar evenzeer over gezondheidsaangelegenheden, welzijn of de interne rechtspositie.

De Commissie maakt haar werking aan de gedetineerden bekend via een voorstellingsfolder die werd opgemaakt door de CTRG. Deze wordt aangeboden in de welkomstmap voor nieuwe gedetineerden. Daarnaast werkte de Klachtencommissie mee aan een uitzending via het interne tv-kanaal 'JailTV' om de Klachtencommissie voor te stellen aan de gedetineerden. De uitzending staat gepland in 2022.

Een vast lid van de Commissie haalt de rapportbriefjes gemiddeld één keer per week op in de gevangenis. Dit lid scant deze en zet ze voor alle leden beschikbaar op een beveiligde gedeelde schijf. Iedere maand zijn er twee maandcommissarissen, waarvan er één de coördinatie op zich neemt. Zij bezoeken minstens éénmaal per week de gevangenis. Voor een overzicht van het aantal bezoeken en het aantal betrokken leden per maand verwijzen we naar figuur 1. Tijdens het bezoek contacteren ze de betrokken gedetineerden om de klachten te bespreken en desgevallend een oplossing te zoeken. Bij dringende zaken informeert het commissielid de (onder)voorzitter, die hiervoor indien nodig onmiddellijk contact neemt met de directie. In alle andere gevallen worden de vragen in een maandelijks overleg besproken tussen de directie, de (onder)voorzitter en eventueel de maandcommissarissen of andere leden.

¹ Wet 12 januari 2005 betreffende het gevangeniswezen en de rechtspositie van de gedetineerden, *BS* 1 februari 2005.

² Zie ook 1.1 Samenstelling.

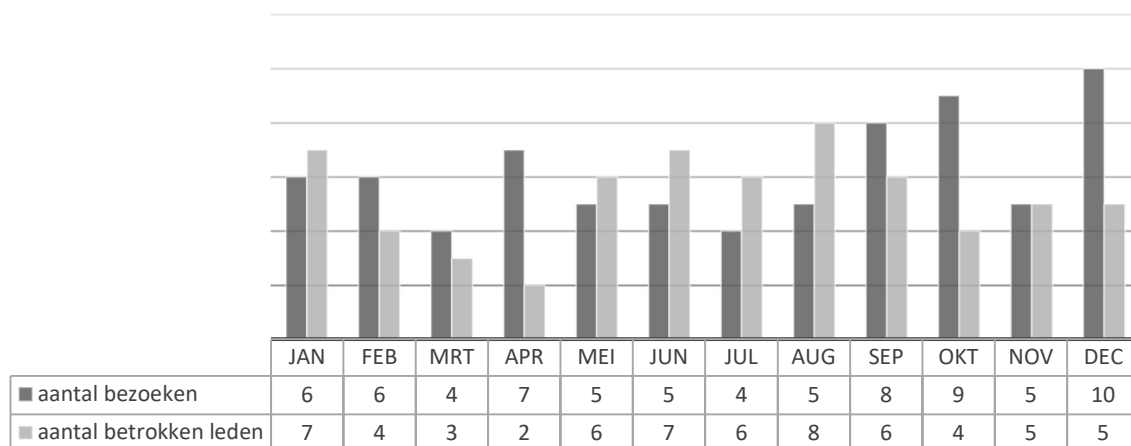
Indien nodig neemt de Commissie ook contact op met de verschillende diensten en afdelingen, zoals de PSD, het CAW, de werkhuizen ... De Commissie legt ook contacten met het gevangenispersoneel dat aanwezig is op de vleugels en meestal openstaat voor een gesprek. Op dit vlak heeft de Commissie de indruk dat het personeel met wat minder wantrouwen dan voorheen naar haar leden kijkt, wat ze sterk toejuicht. Echter werd tegen eind 2021 toch de noodzaak duidelijk om het personeel rechtstreeks te informeren over de doelstellingen en de werkwijze van de Commissie van Toezicht. Dit zal in 2022 verder uitgewerkt worden.

Alle klachten en de opvolging ervan worden geregistreerd in een Excel-document dat werd aangereikt door de CTRG en minimaal werd aangepast aan de noden zoals ervaren binnen de Commissie van Leuven-Centraal. De coördinerende maandcommissaris vult dit document steeds aan zodat de status van iedere klacht te allen tijde voor andere leden raadpleegbaar is.

Tabel 1. Aantal maandelijkse vergaderingen en aanwezigheid leden

	datum vergadering	aantal leden aanwezig	aantal leden benoemd	online/fysiek
januari	28/01/2021	11	14	online
februari	26/02/2021	11	14	online
maart	25/03/2021	10	14	online
april	30/04/2021	14	18	online
mei	27/05/2021	14	18	online
juni	25/06/2021	9	17	online
juli	29/07/2021	12	18	online
augustus	27/08/2021	11	18	online
september	30/09/2021	14	19	fysiek
oktober	29/10/2021	7	18	fysiek
november	25/11/2021	16	18	online
december	17/12/2021	11	18	online

Figuur 1. Aantal bezoeken en aantal betrokken leden

Werking Klachtencommissie

Op 1 oktober 2020 trad het formele beklagrecht binnen de gevangenis in werking. Drie leden van de Commissie van Toezicht vormen samen een Klachtencommissie (art. 31, § 1 Basiswet). De Klachtencommissie is als rechtscollege bevoegd om klachten te behandelen over elke beslissing die door of namens de directeur ten aanzien van de gedetineerde werd genomen (art. 32, § 2 en 148 Basiswet). Tegen de beslissingen van de Klachtencommissie kunnen zowel de gedetineerde als de directeur hoger beroep aantekenen, bij de Beroepscommissie van de Centrale Raad (art. 159 Basiswet).

De Commissie van Toezicht Leuven-Centraal heeft er bewust voor gekozen om de drie leden die deel uitmaken van de Klachtencommissie geen andere taken van de Commissie van Toezicht te laten uitoefenen. De bedoeling hiervan is om iedere (schijn van) partijdigheid of afhankelijkheid volledig uit te sluiten. De leden van de klachtencommissie blijven de maandvergaderingen van de Commissie van Toezicht volgen, maar verlaten de vergadering wanneer de bespreking van individuele klachten noodzakelijk is. Uit noodzaak is deze strikte scheiding ietwat afgezwakt. Wanneer een van de leden van de Klachtencommissie belet is, neemt een van drie op voorhand aangewezen mogelijke plaatsvervangers zijn plaats in. Deze drie plaatsvervangers oefenen, in tegenstelling tot de vaste leden van de Klachtencommissie, wel andere taken van de Commissie van Toezicht uit.

De Klachtencommissie zetelt fysiek in regel elke maandnamiddag van de pare weken. De drie leden worden vervoegd door de ondersteunende jurist van de CTRG. In zitting wordt de gedetineerde, al dan niet vergezeld van zijn advocaat, gehoord en krijgt de directie wederwoord. Na dit gedeelte houdt de Klachtencommissie met drie leden en ondersteunende jurist beraad en wordt de inhoud van de beslissingen geformuleerd. Deze beslissingen worden verder gezamenlijk uitgewerkt, wat regelmatig en intensief online contact meebrengt.

Problemen bij de werking

Bemiddelingsopdracht

Zoals aangehaald in het jaarverslag van de Commissie van 2020, was er onwil bij de directie om over te gaan tot bemiddeling (zie p. 3, 6 en 10). Dezelfde trend zette zich in 2021 jammer genoeg door. Als Commissie hebben we er echter voor gekozen om hierover het gesprek met de directie te blijven aangaan. Hieruit blijkt dat de bemiddelingsopdracht van de Commissie niet evident is. Een commissie van 'toezicht' is niet per definitie goed geplaatst om meteen ook een geloofwaardig bemiddelingsaanbod te herbergen. De toezichtsfunctie staat in spanning tot de principes van vertrouwelijkheid, vrijwilligheid en neutraliteit, eigen aan bemiddeling. Die spanning vergroot nog wanneer het wettelijke bemiddelingsaanbod de figuur van de directeur aan institutionele zijde isoleert als enige "partij" in het geding terwijl dit niet steeds het geval is. Het wantrouwen van de directie van Leuven-Centraal om als partij samen met gedetineerden in bemiddeling te gaan, is om die reden dan ook enigszins begrijpelijk.

Mede gegeven de ingrijpende institutionele hervormingen van de voorbije decennia in het Belgische staatshuishouden kan de directeur in de bejegening van de gedetineerden misschien nog wel als een aanspreekpunt, maar al lang niet meer als de bepalende factor worden

beschouwd. Hierdoor dreigt echter de in de Basiswet aanbevolen dialoog (art. 26, §2, 3° en 153, §1 Basiswet) tussen directie en gedetineerden bij voorbaat gedoemd te zijn om uit te monden in een dovemansgesprek, de “partijen” verstikt in wederzijdse onmacht. Dat is ook wat op het terrein door de betrokkenen wederzijds wordt aangevoeld.

De gedetineerden stellen in dergelijke context de geloofwaardigheid van de Commissie als bemiddelend aanspreekpunt in vraag. Sommigen onder hen hopen in de figuur van de Klachtencommissie een mogelijkheid te vinden om de patstelling in het gesprek te doorbreken.

Al eerder werd echter gewezen op het risico dat een geformaliseerde klachtafhandeling als deelopdracht van de Commissie, de verstarring in verhoudingen tussen directie en Commissie eerder zou verharden dan ontdooien. In haar jaarverslag 2020 (p.69) opperde de CTRG alvast dat de installatie van het beklagrecht wellicht om een heel eigen aansluitende bemiddelingsmethodiek zal vragen. Prof. Daems van zijn kant meent echter dat het beklagrecht als een oplossingsmodaliteit risico loopt om afbreuk te doen aan de doelstellingen van de Basiswet, tenzij als een ultieme uitkomst binnen een detentieklimaat dat prioritair op communicatie en bemiddeling berust en waarin slechts bij hoge uitzondering naar de figuur van de formele klachtafhandeling wordt gegrepen.³

De recente ervaring van de Commissie van Toezicht in Leuven-Centraal lijkt deze overweging te bevestigen. Dit aanvoelen doet niets af aan het belang van het beklagrecht als realistisch sluitstuk van een rechtsbenadering van de bejegening van gedetineerden. Maar tegelijk wijst het op het hele leerproces dat de positionering hiervan voor alle betrokkenen, de leden van de Commissie inclusief, voor nog lange tijd inhoudt. In die zin doet ze ook niets af aan het belang van de bemiddelingsopdracht van de Commissie, integendeel. Alleen kunnen we ‘bemiddeling’ hiermee geenszins herleiden tot een ‘procedure’ om conflicten ‘op te lossen’. In die zin vraagt niet alleen het beklagrecht, maar de hele gevangeniscontext om een bemiddelingsaanpak die grondig verschilt van deze op andere domeinen.

Deze vaststelling is -bij nader toezien- veeleer bemoedigend dan frustrerend. Zoals een lopend bemiddelingsproces nodigt ze eerder uit tot respect en luisterbereidheid dan tot ongeduld en tegelijk opent ze een piste voor een gezamenlijke, constructieve inspanning van alle betrokkenen.

Professionaliteit vs. vrijwilligheid

De Commissie van Toezicht van Leuven-Centraal bestaat, net zoals de andere Commissies van Toezicht, uit gedreven en enthousiaste vrijwilligers. Dit biedt op verscheidene vlakken een meerwaarde. De commissieleden zijn zeer gemotiveerd en hebben uiteenlopende achtergronden en opleidingen waardoor er een diversiteit aan benaderingen en perspectieven ontstaat. Die pluraliteit biedt mogelijkheden en de Commissie spant zich in om haar ledensamenstelling nog verder te diversifiëren. Zoals ook opgemerkt in het verslag van de NPM

³ Daems, T. (2020), Klachtenrecht in de gevangnissen eindelijk uit de startblokken. *De Juristenkrant*, 415, 1-2; Daems, T. (2020), Het klachtenrecht voor gedetineerden trad in werking: wat nu? *Panopticon*, 41 (6), 505-515.

Obs, naar aanleiding van hun bezoek aan Leuven-Centraal in september 2021, heeft de vrijwilligheid van onze leden echter ook een keerzijde. Het NPM Obs had het over tekortkomingen op vlak van opleiding en professionalisme en deze analyse treden wij bij. De taak van een Commissie van Toezicht is belangrijk en er is op heden een gebrek aan ervaring, kennis en geijkte procedures. Dit is een van de grootste uitdagingen voor onze Commissie. Daarom is de Commissie de mogelijkheid aan het verkennen om werkgroepen op te richten onder haar leden, zodat verschillende leden meer kennis en ervaring kunnen opbouwen omtrent specifieke onderwerpen. Zij zouden dan fungeren als experts over bepaalde thema's waarop de andere leden kunnen terugvallen. Dit is zeker geen definitieve oplossing voor het bovenvermelde probleem, maar we hopen dat dit al een stap in de juiste richting kan zijn.

Samenstelling Commissie

In het jaarverslag van 2020 werden een aantal zaken op vlak van de samenstelling van de Commissie (zowel in kwantiteit als kwaliteit) aangekaart als probleem bij haar werking. Deze hebben in 2021 voornamelijk een positieve evolutie gekend.

Ten eerste sloot de Commissie het werkjaar 2020 af met slechts 11 actieve leden waarbij de werkdruk enorm hoog lag en het vertrek van leden in de hand werkte. In 2021 werd met de hulp van de CTRG een nieuwe lichter kandidaten aangetrokken en benoemd waardoor 2021 met een voltallige Commissie afgesloten kon worden. Dit heeft vanzelfsprekend een positieve invloed op zowel de werkdruk als de motivatie.

Ten tweede werd in het vorige jaarverslag melding gemaakt van de wens om meer diverse profielen aan te trekken binnen de Commissie (voornamelijk qua talenkennis of afkomst) om op die manier het bereik bij de gedetineerden te vergroten. Door de hoge nood aan nieuwe leden eind 2020 was er geen ruimte om specifiek op zoek te gaan naar deze profielen in 2021. Wel werden de eerste stappen gezet via de Dienst Diversiteit van de Stad Leuven om kanalen aan te spreken bij een volgende wervingscampagne. De contacten werden gelegd en kunnen aangesproken worden in 2022 wanneer er nood is aan nieuwe kandidaten. Er wordt uitgekeken naar een meer gerichte aanwerving die zou kunnen leiden tot een meer divers samengestelde Commissie in de toekomst.

1.3. Behandeling van verzoeken van gedetineerden

Behandeling van verzoeken algemene werking

De manier waarop de Commissie de vragen van gedetineerden ontvangt via een rapportbriefje met daaropvolgend een bezoek door de maandcommissaris is ten opzichte van 2020 ongewijzigd gebleven. Wegens COVID-19 gingen de contacten met gedetineerden vaak door in een apart gesprekslokaal. Ook op vlak van verdere opvolging is het systeem hetzelfde als in 2020.

Behandeling van verzoeken in cijfers

In 2021 ontving de Commissie van Toezicht 292 verzoeken, dit is een lichte toename van 5,4% ten opzichte van 2020 (277 verzoeken). In tabel 2 wordt de spreiding over de verschillende

maanden weergegeven. Hieruit blijkt dat de Commissie net zoals in 2020 in oktober de meeste verzoeken en in april het laagst aantal verzoeken ontving.

Tabel 2. Aantal ingediende verzoeken in 2021 per maand

	aantal	%
Januari	32	11,0
Februari	24	8,2
Maart	20	6,8
April	14	4,8
Mei	19	6,5
Juni	21	7,2
Juli	15	5,1
Augustus	31	10,6
September	25	8,6
Oktober	37	12,7
November	18	6,2
December	36	12,3
Totaal	292	100

Tabel 3 geeft aan dat 92,1% van de verzoeken ons bereikten via een rapportbriefje. Dit blijft dus veruit de meest gebruikte manier om de Commissie van Toezicht op te roepen. In 2020 lag dit lager (84,4%), toen ten voordele van een hoger aantal interpellaties door gedetineerden (11,9%).

Tabel 3. Wijze waarop de verzoeken de CVT bereikte in 2021

	aantal	%
Rapportbriefje	269	92,1
Interpellatie gedetineerde	17	5,8
E-mail/telefoon	0	0,0
Derden	1	0,3
CvT	0	0,0
Niet geregistreerd	5	1,7
Totaal	292	100

In tabel 4 worden de verzoeken opgedeeld naar onderwerp. Bijna een vierde van het totaal aantal verzoeken heeft betrekking op de gezondheidszorg. Verder wordt de top drie vervolledigd door detentieomstandigheden en regime en activiteiten. De top drie onderwerpen vormt samen 65,8% van het totaal aantal verzoeken. Dezelfde drie onderwerpen vormden ook vorig jaar de top drie, al was dit in een andere volgorde van belang en besloegen ze samen slechts 45,2% van de verzoeken.

Tabel 4. Onderwerp van de ingediende verzoeken in 2021

	aantal	%
Gezondheidszorg	68	23,3
Detentieomstandigheden	65	22,3
Regime en activiteiten	59	20,2
Contacten met de buitenwereld en familiale band	26	8,9
Orde en veiligheid	16	5,5
Incidenten	13	4,5
Personeel	10	3,4
Detentieplan	10	3,4
Garanties	4	1,4
Niet geregistreerd	21	7,2
Totaal	292	100

De 292 ontvangen klachten waren afkomstig van 117 verschillende gedetineerden. Wanneer dit aantal in verband gebracht wordt met de totale (statische) capaciteit van de gevangenis (n=350), betekent dit een bereik van 33,43% van de gedetineerden. Opgelet: hierbij is evenwel abstractie gemaakt van de in- en uitstroom waardoor het aantal gedetineerden dat over 2021 heen potentieel een klacht kon indienen hoger zal liggen dan 350. Het procentuele bereik zal dus in werkelijkheid lager liggen. Door een gebrek aan cijfergegevens over de bezetting en doorstroom zijn we echter niet in de mogelijkheid om dit exact weer te geven. Ook de vaststelling dat het bereik ten opzichte van 2020 gestegen is van 28,3% naar 33,4%, kan een indicatie zijn van een grotere bekendheid, maar is om dezelfde reden niet hard te maken. Dit verschil kan toe te schrijven zijn aan een grotere doorstroom in 2021.

Van 69 gedetineerden kreeg de Commissie één verzoek, van 33 gedetineerden kreeg ze tussen de twee en vijf verzoeken in 2021 en van vijftien gedetineerden ontving de Commissie vijf of meer verzoeken met een maximum aantal van 28. Door het systeem dat gebaseerd is op de klachten van gedetineerden, is er het gevaar dat een groep gedetineerden uit de boot valt. De Commissie is dan ook op zoek naar manieren om deze gedetineerden beter te bereiken en aan te moedigen met eventuele klachten naar de Commissie te stappen. Dit blijft echter een moeilijke opgave.

Tijdens gesprekken met gedetineerden kwam herhaaldelijk naar voren dat zij bang waren om met de Commissie in gesprek te gaan uit vrees voor repercussies uitgaande van de penitentiaire beampten. Of deze repercussies effectief plaatsvinden en hoe wijdverspreid deze angst onder de gedetineerden is, is zeer moeilijk vast te stellen. Wat wel vaststaat, is dat als deze angst effectief aanwezig is bij een groot deel van de gedetineerden, dit de werking van de Commissie van Toezicht ernstig bemoeilijkt. Het is daarom van belang om dit naar de toekomst toe zo goed mogelijk op te volgen.

2. De penitentiaire inrichting

Het standaardregime was in Leuven-Centraal oorspronkelijk het opendeurregime, maar werd reeds in 2020 voor een deel afgezwakt naar een basisregime waarbij gedetineerden meer op cel moeten verblijven. Concreet start iedere inkomende gedetineerde in het basisregime op vleugel A en kan hij van daaruit evolueren naar het opendeurregime van vleugels C, D of E of eventueel rechtstreeks doorgaan naar het progressievere regime van vleugel B. Gedetineerden die gedragsmatig niet functioneren in het opendeurregime kunnen opnieuw in het basisregime op vleugel A geplaatst worden. Deze overplaatsing wordt sterk verbonden aan tuchtinbreuken: boven op een tuchtsanctie krijgen gedetineerden ‘punten’ toegekend en bij tien punten worden zij overgeplaatst naar het basisregime. Zij kunnen, wanneer hun gedrag dit toelaat, opnieuw in het opendeurregime terechtkomen afhankelijk van de gemaakte evolutie. Dit is een praktijk die door de vaagheid en toch grote gevolgen voor de gedetineerden voldoende aandacht verdient van de Commissie.

In de gevangenis zijn er een schrijnwerkerij, boekbinderij en enkele werkhuizen. Verder is er een technische ploeg (die ook bestaat uit gedetineerden) die de gebouwen onderhoudt, schildert, metselt en allerhande herstellingen (zoals elektriciteit en verwarming) uitvoert. Er zijn ook een aantal diensten waarin de gedetineerden tewerkgesteld kunnen worden zoals de bibliotheek, de keuken, de kantine van het personeel, de wasserij, de milieudienst of als fatik op de vleugel. Ten slotte kunnen externe bedrijven werk uitbesteden aan gedetineerden. Het aanbod tewerkstellingsplaatsen is echter te beperkt om tegemoet te komen aan de grote vraag naar arbeid (zie ook verder onder punt 3.3).

Gezien de onhoudbare situatie in diverse arresthuizen wat betreft de capaciteit, niet in het minst in Antwerpen, wordt een beroep gedaan op de andere gevangenis om de ergste wantoestanden te helpen oplossen. Vleugel A in Leuven-Centraal biedt onderdak aan 60 gedetineerden in éénpersoonscellen (abstractie genomen van één vierpersoonscel). Deze vleugel A heeft niet het opendeurregime van de andere vleugels en heeft een meer gesloten karakter. In dertig van deze cellen werden vanaf december stapelbedden geplaatst opdat deze als tweepersoonscellen kunnen fungeren. Eind december transfereerden reeds twaalf gedetineerden vanuit Antwerpen en de andere achttien worden in de loop van 2022 verwacht. Zonder twijfel zal deze aanpassing een invloed hebben op het regime in vleugel A in de richting van meer restricties en minder vrije circulaties. De eerste maanden van 2022 zal er meer duidelijkheid komen hierrond en dit volgen we binnen de Commissie verder op. Evoluties op dit punt zullen goed geobserveerd moeten worden, mede om te vermijden dat het open karakter van Leuven-Centraal hierdoor op lange termijn in het gedrang komt.

Het huidige huishoudelijk reglement van Leuven-Centraal dateert van 9 oktober 2017. De directie heeft een nieuw huishoudelijk reglement opgesteld, maar dat zou al geruime tijd op de goedkeuring van de minister wachten. In de tussentijd blijft het oude huishoudelijk reglement in principe van toepassing, maar het reglement blijkt steeds minder goed aan te sluiten bij de omstandigheden in de gevangenis zelf. Hoe langer dit voortduurt, hoe meer de gevangenis verzeild geraakt in een onwettige situatie. Volgens het nog steeds geldende ‘oude’

huishoudelijk reglement, zouden dingen op een bepaalde manier moeten zijn geregeld. De directie beweert zich echter in de onmogelijkheid te bevinden deze zo te regelen en legt het nog steeds geldende reglement steeds vaker naast zich neer ten voordele van het nieuwe reglement, hoewel dit eigenlijk nog niet van kracht is.

3. Het toezicht

3.1. Detentieomstandigheden

Kantine

In de onthaalbrochure van Leuven-Centraal vinden de gedetineerden de informatie terug over de aankoop van artikelen via de kantine. Zo zijn er aankopen mogelijk via de wekelijkse kantine, de maandelijkse kantine, de kwartaalkantine, de apothekerslijst en de hobbykantine.

Over de kantine kon de Commissie dezelfde klachten als in 2019 en in 2020 noteren. Het gaat hier hoofdzakelijk over de hoge prijs van de artikelen, voornamelijk wanneer men dit elders in promotie kan kopen. De directie verduidelijkte reeds dat de aanbiedingen die buiten de gevangenis gelden niet van toepassing zijn op de producten die aan de gevangenis worden geleverd omwille van de overeenkomsten met de winkelketens. Omwille van deze raamovereenkomsten kunnen promoties niet worden doorgevoerd naar de kantine en zal deze klacht hoogstwaarschijnlijk in de toekomst blijven bestaan.

Daarnaast hebben de klachten betrekking op het niet beschikbaar zijn van gewenste artikelen. Voorstellen voor wijzigingen of toevoegingen van producten kunnen in principe steeds op het Overlegorgaan worden besproken.

De Commissie raadt de directie aan om de kantinelijst qua prijs, kortingen en aanbod zoveel mogelijk af te stemmen op de buitenwereld gelet op het normaliteitsbeginsel en op het feit dat de gevangenispopulatie niet al te kapitaalkrachtig is.

Keuken en voeding

Dit jaar ontving de Commissie weinig klachten betreffende de keuken en de voeding. Naar aanleiding van enkele klachten omtrent de maaltijdbedeling, ging de Commissie deze bedeling enkele malen observeren. De klachten gingen ten eerste over het niet tijdig verkrijgen van de maaltijd waardoor er te weinig tijd is voor de werkenden om te eten. Ten tweede zouden de maaltijden koud worden opgediend en ten derde zouden er zo goed als dagelijks aardappelen op het menu staan.

We stelden vast dat de maaltijdbedeling verloopt volgens het vooropgestelde schema waarbij de werkers tussen de 20 en 30 minuten tijd hebben om te eten. De verantwoordelijke penitentiair beambte deelde mee dat hij erop toeziet dat de werkers eerst hun maaltijd ontvangen. Het eten wordt warm gehouden in een au bain-marie en de temperatuur van het eten wordt gemeten wanneer het uit de keuken komt. Sommige gedetineerden in de wachtrij meldden dat ze altijd aardappelen krijgen en nooit rijst of pasta. Volgens de PB krijgen ze soms

wel eens rijst. Uit een korte bevraging bleek dat de meeste gedetineerden wel tevreden waren over het eten. Objectief leek het eten smakelijk en bestond het uit ruime porties. De Commissie beseft dat deze observaties momentopnames zijn en is van plan om dit in de toekomst verder op te volgen. Zolang de vaststellingen van de commissieleden niet veranderen, hoeft de Commissie hier geen verdere stappen te nemen.

Bezit van voorwerpen

Op vleugels A en C werden de oude televisietoestellen, die nog in goede staat verkeerden, vervangen door nieuwe exemplaren. Gedetineerden betalen dezelfde huurprijs (19 euro/maand), maar de nieuwe televisietoestellen beschikken over minder instellingen en functionaliteiten.

Daar gedetineerden veel tijd in hun cel doorbrengen zijn er begrijpelijkerwijze veel verzuchtingen teneinde het verblijf in de cellen zo comfortabel mogelijk te maken op het vlak van verwarming, verluchting, lawaai, televisie, PC, koelkast, kookplaten ... zelfs tot en met de vraag naar CO2-meters. In Leuven-Centraal zijn er materiële beperkingen gezien de leeftijd van het gebouw (zie punt 3.5) en daarom is het niet mogelijk om op alle verzuchtingen in te gaan. Zoals onder punt 3.5 wordt aangehaald, lijkt het onmogelijk om een structurele oplossing te bieden voor veel problemen zonder een grondige renovatie van de gebouwen. Op vlak van het bezit van voorwerpen valt het wel op dat de directie weinig flexibel is. Bijvoorbeeld bij het probleem van de televisietoestellen of de vraag naar elektrische verwarmingstoestellen wanneer de verwarming kapot is, gaat de Commissie in gesprek met de directie, maar ook daar wordt geen oplossing gevonden. Het aantal elektrische verwarmingstoestellen is beperkt en voor de aankoop van extra toestellen is er weinig budget. Het probleem van de televisietoestellen is dan weer een bewuste beslissing om het werk van het personeelslid dat deze moet instellen voor nieuwe gedetineerden te verlichten.

Opendeurenregime

In het jaarverslag van deze Commissie van 2020 werd uiteengezet dat de directie het opendeurenregime weinig genegen lijkt te zijn en probeert af te bouwen (zie p. 11-12). De directie is het hier fundamenteel mee oneens, erop wijzend dat de directieleden bewust gekozen hebben om in Leuven-Centraal en het daarbij horende opendeurenregime te werken. De afbouw van het regime heeft volgens hen te maken met het hogere aantal gedetineerden en de lagere personeelsbezetting. Hoe dan ook heeft afbouw van het opendeurenregime zich in 2021 verdergezet onder invloed van deze factoren. Door de instroom van 30 extra gedetineerden, zijn zoals hierboven gezegd 30 cellen op vleugel A omgebouwd naar duocellen. Bovendien heeft de gevangenis te kampen met een zeer hoog ziekteverzuim en stakingen bij het personeel. Hierdoor zijn er vaak weinig penitentiaire beambten aanwezig terwijl het aantal gedetineerden net is gestegen. Dit lijdt tot het frequent gesloten houden van vleugels die normaal gezien een open regime hebben, wat grote gevolgen heeft voor de levenskwaliteit in de gevangenis. De Commissie heeft dit al aangekaart bij de directie, maar deze pleit onmacht. Daarom heeft de Commissie geprobeerd om andere initiatieven te nemen door samen met enkele betrokkenen deze problematiek aan te kaarten bij de CTRG, het parlement en de

bevoegde Federale Overheidsdiensten. Deze besprekingen zijn lopende en zullen in 2022 verder worden opgevolgd.

3.2. Gezondheidszorg

Algemeen

Een analyse van de klachten die door de Commissie dit jaar behandeld werden, toont aan dat 23,3% van de klachten betrekking hadden op gezondheidsitems. Dit hoge cijfer wekt bezorgdheid op.

Zonder op individuele gevallen in te gaan, kunnen we een aantal algemene vaststellingen doen die aanleiding geven tot een problematische gezondheidszorg binnen de gevangenis van Leuven-Centraal.

De twee gevangenisartsen combineren een eigen drukke huisartsenpraktijk met de gezondheidszorg in de gevangenis. De artsen zijn gemiddeld een half uur vroeg in de ochtend aanwezig in de gevangenis. Dit leidt tot de situatie waarbij weinig tijd gependend kan worden aan een raadpleging. Onvolledige en snelle informatie aan de patiënt leidt tot verwarring, onbegrip en een verkeerde interpretatie van een diagnose of een behandeling. Er ontstaan hierdoor regelmatig persoonlijke conflicten tussen gedetineerden en de gevangenisarts die hen werd toegewezen. Het vertrouwen is hierdoor soms verzuurd. Nochtans is het wederzijds vertrouwen tussen arts en patiënt één van de pijlers voor een goede geneeskunde. In Leuven-Centraal krijgt men een gevangenisarts toegewezen. Dit betekent dat men in de praktijk niet kan kiezen voor een andere dan de toegewezen arts, tenzij men van vleugel verandert. Wij spraken enkele gedetineerden die om deze reden een aanvraag deden om een cel te krijgen in een andere vleugel na schending van het wederzijds vertrouwen.

De oorzaak van de problemen zou liggen in het feit dat het bijna onmogelijk is geworden om huisartsen te werven voor de functie van gevangenisarts. Enerzijds is er sinds enkel jaren de "*numerus fixus*" met een ingangsexamen voorafgaandelijk aan de studies voor arts, waardoor minder artsen afstuderen en anderzijds hebben de meeste huisartsen een zeer drukke praktijk. Het werk als gevangenisarts is minder goed betaald, minder interessant dan een huisartsenpraktijk en heeft soms nog plaats in onaangename, verouderde lokalen.

De medische dossiers zijn naar vorm en inhoud niet conform de huidige eisen van een correct medisch dossier. Ze bestaan meestal uit korte nota's, dikwijls één zinnetje. Dit zorgt voor problemen wanneer een andere arts (bijvoorbeeld na een transfer naar een andere instelling) het dossier wil raadplegen. Ook bij aankomst van een nieuwe gedetineerde beschikt de gevangenisarts niet steeds over een goed dossier om een correcte medische opvolging te kunnen doen. Men werkt in de gevangenissen met een sterk verouderd softwaresysteem waarin onvoldoende updates gebeuren. In de huidige geneeskunde is het medisch dossier een essentieel instrument om een patiënt te verzorgen. Hierbij speelt het gebrek aan financiële middelen een rol. Men ijvert al enkele jaren voor het invoeren van een up-to-date informaticasysteem. Doch tot op heden bleef de vraag onbeantwoord.

Ook over de verdeling van de medicatie kreeg de Commissie klachten. In Leuven-Centraal worden de “pillendoosjes” voorafgaandelijk door een extern bedrijf gevuld. Meermaals hebben we moeten vaststellen dat foutieve medicatie wordt meegegeven aan de gedetineerde, wat uiteraard aanleiding kan zijn voor een ernstig gezondheidsprobleem. Ook ontbreken soms de voorgeschreven geneesmiddelen helemaal. Dit kan dramatische gevolgen hebben wanneer net voor een weekend essentiële medicatie niet beschikbaar is. De gevangenisartsen staan machteloos en krijgen geen respons van de externe firma ondanks frequente rapportering aan de externe apotheek. Dit probleem bestaat al vele jaren zonder dat er verbetering is.

Doorverwijzen naar specialistische geneeskunde in de gevangenis van Brugge verliep in 2021 extreem moeilijk tot onmogelijk. Het duurde vele maanden vooraleer een afspraak mogelijk was. Soms werd een gedetineerde op een wachtlijst geplaatst, waarna men niets meer vernam. Wanneer geen herhalingsverzoek ingediend werd, tastte men in het duister. Waarschijnlijk is een beperking ingesteld van het aantal specialistische consultaties omwille van de aanslepende COVID-pandemie. Toch wijzen de gevangenisartsen ons erop dat zij hierover totaal niet ingelicht werden. Er is een gebrek aan communicatie tussen de gevangenisartsen en de beslissing aangaande de beperking van het aantal raadplegingen.

Om bovenstaande problemen in kaart te brengen en te proberen verhelpen, heeft de Commissie al uitgebreid overlegd met de gevangenisartsen en de arts van de CTRG. Veel van de problemen behoeven echter een oplossing op een hoger niveau. Wij bevelen dan ook de bevoegde minister en de DGZG aan om budget vrij te maken voor extra contacttijd tussen arts en gedetineerde patiënt en een moderner informaticasysteem. Ook moet de externe firma die de medicatie voorziet gewezen worden op haar plichten en de soms ernstige gevolgen van haar gebrekkige service.

Overlijden – verwittigen van hulpdiensten

In haar jaarverslag van 2020 haalde de Commissie van Toezicht aan dat er een aantal keer een probleem was in verband met het tijdig invoeren van medische hulp voor een gedetineerde die 's nachts onwel werd. Zoals reeds vermeld in het jaarverslag van 2020, overleed een gedetineerde die 's nachts om medische hulp had geroepen en kwam de medische bijstand voor een andere gedetineerde onvoldoende spoedig op gang.

In 2021 ontving de Commissie geen meldingen van laattijdige medische tussenkomst.

De Commissie achtte het evenwel noodzakelijk om de problematiek betreffende nachtelijke medische interventies verder op te volgen en na te gaan of de aanbevelingen geformuleerd in het jaarrapport van 2020 werden opgevolgd. De Commissie wenste onder andere na te gaan of er duidelijke instructies en/of een draaiboek beschikbaar zijn wanneer een gedetineerde 's nachts een medische klacht heeft, hetzij op het niveau van Leuven-Centraal, hetzij op centraal niveau vanwege DG EPI.

De Directie stelde in antwoord van een dossier over het overlijden dat door de Commissie opgesteld werd en bezorgd werd aan de Directie en de CTRG dat de instructies bij nachtelijke medische klachten zeer duidelijk zijn: de penitentiair beampten kunnen de inrichtingsarts van

wacht verwittigen, die dan kan langskomen, instructies kan geven of de hulpdiensten kan verwittigen. Een andere mogelijkheid is om, indien het een noodgeval betreft, onmiddellijk de hulpdiensten (112) te contacteren. Ook de Directie dient te worden verwittigd bij nachtelijke medische interventies. De Directie geeft aan dat de lijst van de inrichtingsartsen van wacht duidelijk uithangt en ook per mail wordt gecommuniceerd naar de nachtploeg. Het blijft voor de Commissie ook in 2021 onduidelijk of deze instructies ook zijn opgenomen in een schriftelijk document/draaiboek of het om mondelinge instructies gaat.

Op 2 april 2021 vond er mede naar aanleiding van onze melding bij de CTRG een overleg plaats tussen de CTRG en de Dienst Gezondheidszorg gevangenen (DGZG). Daarbij werd besproken hoe medische noodgevallen bij nacht dienen aangepakt te worden. Uit het verslag blijkt dat ofwel de reguliere artsen van wacht ofwel de inrichtingsartsen dienen gecontacteerd te worden. De afspraken hierrond zouden verschillen van inrichting tot inrichting. Volgens dit verslag zou in elke inrichting een protocol aanwezig zijn dat de Commissies bij de directie zouden kunnen opvragen. Tot op heden ontving de Commissie van Leuven-Centraal geen geschreven protocol.

De Directie engageerde zich om ook de Commissie op de hoogte te brengen in geval van een overlijden van een gedetineerde. Verder kreeg de Commissie inzage in een "Standaardprocedure na kritiek incident" van de FOD Justitie. Dit betreft evenwel een procedure na (gewelddadige) incidenten tussen een gedetineerde en een personeelslid of tussen gedetineerden onderling, en is derhalve niet van toepassing inzake oproepen tot medische hulp.

De Commissie is tevreden dat er duidelijke instructies bestaan in geval van nachtelijke medische klachten en dat de Directie zich ertoe heeft verbonden om de Commissie te informeren in geval van overlijden. Ze beveelt echter aan de Directie aan om deze instructies om te zetten in een geschreven protocol.

3.3. Regime en activiteiten

Tewerkstelling

In het afgelopen jaar ontving de Commissie verschillende rapportbriefjes met werkgerelateerde vragen of klachten. Daarnaast werd ook in overleg gegaan met de directeur verantwoordelijk voor de werkhuizen en met de penitentiair beambten die instaan voor onderhoud. De onderhoudsploeg lijkt goed te draaien. Er werden in het afgelopen jaar 12 000 werkbonden verwerkt en we ontvingen geen klachten met betrekking tot deze werkplaatsen. De klachten die we toegestuurd kregen waren gelinkt aan de werkhuizen. Ten eerste betrof het een daling in werkgelegenheid in de boekbinderij na een reorganisatie van de toezichthoudende penitentiair beambten. Op die manier was slechts één persoon verantwoordelijk voor het toezicht, waardoor de boekbinderij noodgedwongen diende te sluiten wanneer de toezichter afwezig was. De Commissie bracht de gedetineerden samen met de verantwoordelijke directeur en er werd samen gezocht naar een oplossing waarbij met een back-upstelsel met een tweede toezichter wordt gewerkt. Daarnaast horen we dat de

continuïteit van penitentiair beampten op de verschillende werkplaatsen een probleem vormt. Deze dienen een bepaald profiel (graad, technische kennis, ...) te hebben. Er zou afgelopen jaar geen wervingsreserve zijn, waardoor een gelijkaardig probleem als in het voorgaande zich lijkt te stellen als een personeelslid uitvalt. Met het gekende personeelstekort waarmee de gevangenis kampt, vormt dit een grote uitdaging om telkens toezicht te voorzien.

Algemeen vernamen we van gedetineerden dat de tewerkstelling gedaald is. Enerzijds is er wel een toename geweest tijdens de COVID-pandemie, bijvoorbeeld voor het maken van mondkapjes. Anderzijds zijn er minder vaste, langdurige contracten. Globaal gezien is het dus moeilijker om (in de werkhuizen) vast werk te hebben voor een langere periode. Dit, onder andere, zorgt voor een mindere regelmaat qua werk, onzekerheid en een algemeen gevoel van onrust bij de gedetineerden. Ook werken in halve dagen blijkt niet haalbaar te zijn. Wel is een positief gevolg dat de wachttijd op de wachtlijsten significant gedaald is. Dit is echter tijdelijk en zal in de toekomst sterk afhangen van de (interim) contracten die binnenkomen. In verband met de wachtlijsten ontving de Commissie een aantal bezorgdheden over het niet respecteren van de volgorde (waarbij sommigen ook het vermoeden van racisme uitten). Gedetineerden die zich voorbijgestoken voelen, kunnen dit bij de verantwoordelijke directeur melden en dit wordt nagekeken. Er wordt, indien de vraag terecht is, samen naar een oplossing gezocht of er wordt feedback gegeven over waarom hij niet gekozen werd. De Commissie heeft de indruk dat de opvolging correct gebeurt, maar zou in de toekomst in de vorm van steekproeven enkele cases trachten in te kijken aangezien het een belangrijk thema bleek te zijn.

Tot slot waren er een aantal vragen waarbij de Commissie vermoedde dat een gebrek aan communicatie soms aan de basis lag van frustraties bij gedetineerden. Daarom bevelen we aan om in de toekomst beter te communiceren over o.a. technische werkloosheid, door dit bijvoorbeeld in de onthaalbrochure te vermelden, of de werkljsten al eerder te bezorgen aan de werkers. Ook de procedures of richtlijnen omtrent de werkomstandigheden zouden in de toekomst helderder kunnen worden overgebracht naar de gedetineerden, bijvoorbeeld het inperken van het aantal werkdagen per gedetineerde om zo meerdere gedetineerden werkgelegenheid te kunnen geven. Wel krijgen ze reeds de mogelijkheid om het intern arbeidsreglement te raadplegen bij hun aanvraagformulier. Daarin staat verduidelijkt welke vereisten er zijn om op een bepaalde werkplaats tewerkgesteld te kunnen worden. Indien nodig, kunnen zij ook altijd een bijkomende kopie aanvragen.

IT/Onderwijs

In kader van de COVID-pandemie werd virtueel bezoek, door middel van videogesprekken, georganiseerd voor de gedetineerden. Dit verliep over het algemeen vlot.

Op het vlak van IT zijn er in Leuven-Centraal verder echter heel wat mogelijkheden voor verbetering. Deze zijn enerzijds toe te schrijven aan het feit dat de volledige IT-support voor de gedetineerden rust op de schouders van één medewerker, anderzijds is de IT-infrastructuur te beperkt.

Er zouden 25 nieuwe computers aan de gevangenis geleverd zijn, maar voor het overdragen van de gegevens (documenten, films, muziek...) is ondersteuning door de medewerker nodig. Ondanks de toestemming van de directie voor de installatie van de computersoftware zijn de toestellen hierdoor nog niet bij de bestemmingen geraakt.

Gelinkt aan de beperkte IT-infrastructuur zijn de mogelijkheden tot (afstands-)onderwijs. Aangezien er niet kan gewerkt worden met netwerkopslag of USB-sticks zijn gedetineerden genoodzaakt om tijdens studiemomenten eerst al hun werk uit te printen en na afloop terug in te scannen, hetgeen op zijn minst inefficiënt en erg tijdsintensief te noemen is. In dit kader is het vonnis van de kortgedingrechter te Leuven van 23 november 2021 uitermate relevant. Naar aanleiding van dit vonnis wordt werk gemaakt van een gecontroleerde internettoegang voor de betrokken gedetineerden zodat zij hun opleiding aan de KU Leuven kunnen volgen. De Commissie juicht dit toe en ziet hier mogelijkheden voor een bredere toegang tot onderwijs voor alle gedetineerden.

Tot slot zou een centraal systeem waarbij de gedetineerden toegang krijgen tot de kantine, een cultureel aanbod, hun persoonlijke boekhouding, ... heel wat comfort kunnen bieden voor de gedetineerden. Een precieze datum voor uitrol van Prison Cloud (momenteel wel beschikbaar in Beveren, Marche-en-Famenne en Leuze) is nog niet gekend. De Commissie kan het belang hiervan in de toekomst verder benadrukken.

De Commissie pleit ervoor dat er meer dan één enkele medewerker voor ondersteuning in IT beschikbaar zou zijn, en dat er een ruimer kader gedefinieerd zou worden zodat gedetineerden van hun detentie nuttig gebruik kunnen maken om hun opleidingstraject verder te zetten of aan te vatten. IT wordt steeds belangrijker in het dagelijkse leven, het is dan ook logisch dat deze evolutie zich binnen de gevangenis muren doorzet. De Commissie wil er zich volgende jaren op toeleggen dit verder op te volgen.

3.4. Detentieplan

Volgens artikels 35 tot 40 van de Basiswet moet voor elke veroordeelde een individueel detentieplan worden uitgewerkt. Dit is tot op heden in Leuven-Centraal voor geen enkele gedetineerde het geval. Uit contacten met gedetineerden blijkt nochtans de uitdrukkelijke vraag naar een gedetailleerd en concreet detentieplan gericht op een succesvolle terugkeer naar de samenleving. Het uitblijven van de wettelijk verplichte individuele detentieplannen heeft te maken met een gebrek aan personeel en middelen. Bovendien lijkt er ook onduidelijkheid te bestaan omtrent de rollen van de vele reeds overbevraagde diensten. Als Commissie blijven wij bij de directie navraag doen naar de status van de detentieplannen en blijven wij aandringen op de zo snel mogelijke implementatie van de wetgeving. In de tussentijd probeert de Commissie zelf zoveel mogelijk contacten te leggen met verschillende diensten binnen de gevangenis, zowel wat betreft concrete casussen als wat betreft meer algemene problemen. Hoe groter de onderlinge samenwerking, hoe groter de kans op zinvolle en haalbare individuele detentieplannen. In 2022 plant de Commissie op deze manier verder te werken in de hoop hiertoe bij te dragen.

3.5. Transversaal thema van het jaar 2021 : infrastructuur

Net zoals in 2019 en 2020 stelt de Commissie zich zeer ernstige vragen bij de staat van het gebouw waarin gedetineerden dagelijks moeten leven en het personeel dagelijks moet werken. De enige uitzondering hierop is de B-vleugel met bijhorende tuin die gerenoveerd werd en waar bijgevolg de leef-en werkomstandigheden goed te noemen zijn. De rest van het gebouw is zodanig onderhevig aan de tand des tijds dat problemen met de regelmaat van de klok opduiken. Installaties zoals verwarming (herhaaldelijk uitgevallen in de winter) en waterleiding (niet dagelijks kunnen douchen) die het laten afweten bevorderen de kwaliteit van het leven in Leuven-Centraal allerminst en dit alles heeft gevolgen voor de gezondheid van de gedetineerden. Het nodige oplapwerk zorgt telkens voor een korte verbetering van de toestand maar fundamenteel worden er geen grote ingrijpende werken uitgevoerd om de toestand langdurig te verbeteren.

In 2021 onderzocht de Commissie de concrete toestand van de strafcellen in het kader van het breder CTRG-onderzoek naar de straf- en beveiligde cellen. Deze vormen een oud zeer in Leuven-Centraal. In de gang naar het cellulair gedeelte bevinden zich twee aftandse cellen die recht uit 1860 komen, letterlijk en figuurlijk.

Op vleugel A is vooraan rechts een “naakte cel” die meestal gebruikt wordt. Zie hiervoor ook vorige jaarverslagen. Er zijn eind 2021 toezeggingen gedaan door de Regie der Gebouwen dat deze drie cellen zullen vervangen worden door twee nieuwe cellen die in een aanbouw aan vleugel A zullen gecreëerd worden. De concrete timing hiervoor was eind december 2021 nog niet bekend. Er is echter een perspectief en deze ontwikkeling zullen we als Commissie in het komende werkingsjaar ook opvolgen.

Ook op het vlak van de bezoek- en advocatenruimtes is tot op heden geen verbetering merkbaar, waarbij privacy onmogelijk verzekerd kan worden. Bijkomend was gedurende 2020 de bezoekeruimte een hele tijd gesloten door een vochtprobleem.

De directie signaleert alle problemen tijdig aan de Regie der Gebouwen, maar daar zijn er beperkte budgetten en kan het tot twee jaar duren voor er effectief een duurzame oplossing volgt. Ook het feit dat de gevangenis van Leuven-Centraal een beschermd monument is, bemoeilijkt deze procedures.

Over het algemeen worden de gangen, cellen en werkplaatsen goed onderhouden door de gedetineerden en specifiek de fatiks. Ook in de nieuwe keukens wordt nauwkeurig toegezien op de hygiëne. In sommige cellen stelt de Commissie echter vocht- en schimmelproblemen vast. Er zijn eveneens verschillende klachten over ongedierte, zoals bedwantsen of muizen. Dit alles leidt tot gezondheidsproblemen, bijvoorbeeld allergieën en huiduitslag, die men in een modern gebouw niet zou kennen. Ook hier wordt geen fundamentele oplossing geboden, maar worden enkel de symptomen bestreden met insecticiden of muizengif.

Zoals reeds aangehaald is de directie bij het verhelpen van deze problemen beperkt in haar mogelijkheden tot symptoombestrijding. Een structurele oplossing kan er pas komen wanneer de gebouwen een grondige renovatie ondergaan. Wij bevelen dan ook aan dat dit in detail en

op korte termijn wordt bestudeerd door de Regie der Gebouwen en dat hiervoor budget wordt vrijgemaakt.

4. Het beklagrecht

4.1. Klachtencommissie in cijfers

De klachtencommissie is alleen bevoegd voor - en spreekt zich alleen uit over - individuele beslissingen van de directie met betrekking tot de gedetineerde. Ook het nalaten een beslissing te nemen binnen een redelijke termijn behoort tot de bevoegdheid van de klachtencommissie. In Leuven-Centraal is er op deze laatste grond geen klacht ontvangen in 2021.

Hieronder stellen we de cijfers voor waarover wij beschikken op basis van de registratie op centraal niveau. Na analyse van de gegevens blijken deze onvolledig waardoor er moeilijk een accuraat beeld geschetst kan worden.

- Aantal ingediende klachten: 131
- Gemiddeld aantal dagen tussen ontvangst van de klacht en de betekening van de beslissing: 50.79
- Samenstelling: 50 alleenzetelend, 78 voltallig
- Gedetineerden gehoord op zitting: 68 ja, 63 neen

Volgende uitspraken werden gedaan:

- Geheel of gedeeltelijk gegrond: 39
- Geheel of gedeeltelijk onontvankelijk: 46
- Geheel of gedeeltelijk onontvankelijk en klacht ongegrond: 1
- Geheel of gedeeltelijk onontvankelijk, klacht of ongegrond of geheel of gedeeltelijk gegrond: 2
- Ongegrond: 24
- Klacht is ongegrond, klacht is geheel of gedeeltelijk gegrond: 3
- Klachtafstand: 11

Een klacht moet *ontvankelijk* zijn om ten gronde te worden behandeld door de Klachtencommissie. Onder meer een beslissing over mutatie (door het hoofdbestuur genomen), een medische beslissing, een klacht over een uitspraak van de SURB of de plaatsing in een bijzonder veiligheidsregime zijn geen individuele beslissingen door de directie genomen met betrekking tot een gedetineerde en zijn onontvankelijk.

De alleenzetelende voorzitter kan in zulk een geval zonder verder onderzoek van de grond van de zaak, de klacht *kennelijk* onontvankelijk verklaren op advies van de ondersteunende juriste van de klachtencommissie.

De gedetineerde moet binnen zeven dagen reageren op een beslissing van de directie. Dit verklaart waarom sommige klachten ook als kennelijk onontvankelijk worden gerangschikt. De voorzitter van de klachtencommissie zal dan ook alleenzetelend een beslissing nemen.

Blijkt een klacht ontvankelijk te zijn dan wordt de grond van de klacht onderzocht.

De alleenzetelende voorzitter kan voorafgaandelijk aan het onderzoek ten gronde de tenuitvoerlegging van de aangeklaagde beslissing geheel of gedeeltelijk schorsen na voorafgaandelijk de directeur te hebben gehoord.

Blijkt uit het verder onderzoek ten gronde dat de klacht gegrond of ongegrond is, dan kan de alleenzetelend voorzitter de klacht *kennelijk gegrond of kennelijk ongegrond* verklaren op advies van de ondersteunende juriste.

De voorzitter of de voltallige klachtencommissie kan ook beslissen om over de zaak een zitting te houden waarop klager al dan niet bijgestaan door een advocaat of een door de klachtencommissie aanvaarde vertrouwenspersoon kan worden gehoord door de voltallige klachtencommissie.

Een eerste aspect bij de beoordeling ten gronde is de legaliteit: de bestreden beslissing wordt getoetst aan de wettelijke normen, een in de gevangenis geldend wettelijk voorschrift of een bindende bepaling van een in België geldend verdrag. Vervolgens wordt de redelijkheid en de billijkheid van de door de directie genomen beslissing afgewogen, waarbij alle in aanmerking komende belangen worden afgewogen. Op basis hiervan zal na beraad de klachtencommissie de klacht (die dus eerst al ontvankelijk moet zijn) *geheel of gedeeltelijk gegrond of ongegrond* verklaren.

Eens de beslissing is betekend, kunnen zowel de directie als de gedetineerde in beroep gaan bij de beroepscommissie van de CTRG.

Tegen de in art. 153 van de Basiswet voorziene mogelijkheid tot bemiddeling door de maandcommissaris alvorens de klacht wordt behandeld, verzet de directie van Leuven-Centraal zich systematisch. Er vonden dus geen bemiddelingen in de zin van art. 153 van de Basiswet plaats.

4.2. Belangrijkste tendensen bij de uitoefening van de rechtsbevoegdheid van de Klachtencommissie

De Klachtencommissie wordt geconfronteerd met de positie van de directie die tegen elke vorm van bemiddeling, zoals voorzien in de Basiswet artikel 153, §1, verzet aantekent. De Klachtencommissie stelt vast dat op zitting soms een dialoog tot stand komt tussen directie en gedetineerde die gemakkelijk voordien had kunnen plaatsvinden en de klacht overbodig had gemaakt. De Klachtencommissie kan op zitting door dit verzet ook geen enkele klacht doorsturen naar de collega's maandcommissarissen voor bemiddeling.

Verder hanteert de Klachtencommissie een brede invulling van het begrip “beslissing directeur” om te vermijden dat een voorval gemakkelijk tot een feitelijkheid wordt gereduceerd en ontsnapt aan beoordeling door de Klachtencommissie.

Ten derde handhaaft de Klachtencommissie haar standpunt met betrekking tot het automatisch toekennen van punten als supplementaire bestraffing binnen het tuchtregime. Ze ziet ook dat deze kritiek vanuit de Klachtencommissie ingang krijgt binnen de rechtsleer hierrond.

Verder is de Klachtencommissie van oordeel dat het bezit/handel in verdovende middelen niet louter kan worden gesteund op een geurwaarneming ook al wordt door de directie voorgehouden dat het personeel hier een specifieke opleiding voor gevolgd heeft.

4.3. Positieve elementen die de Klachtencommissie vaststelt

De Klachtencommissie is vrij coulant m.b.t. het oproepen van gedetineerden. Tenzij bij overduidelijke onontvankelijkheid zal de gedetineerde zeer vaak de kans krijgen zijn versie van de feiten en zijn klacht te komen toelichten. Dit omdat dit vaak zeer verhelderend blijkt te zijn en vaak een nieuw licht werpt op het gebeuren dat niet verkregen kon worden op basis van de stukken alleen.

Daarnaast zal de gedetineerde, ook al zal zijn klacht niet altijd aarde aan de dijk brengen, toch het gevoel hebben gehoord te zijn en zijn standpunt toelichten heeft vaak een bevrijdend effect.

De Klachtencommissie krijgt ook van de maandcommissarissen de feedback dat dit aspect van de Klachtencommissie gewaardeerd wordt door de gedetineerden. De Klachtencommissie voelt zich dan ook sterk aangesproken door de opdracht dat *“justice must not only be done, it must also be seen to be done”*.

4.4. Belangrijkste moeilijkheden, suggesties tot verbetering of oplossingen

De gevangenis van Leuven-Centraal beschikt over beperkte en ongeschikte vergadercapaciteit, zodat de zittingen in moeilijke omstandigheden verlopen op vlak van infrastructuur. Ook de tijdrovende procedures om tot de lokalen zelf toegang te krijgen (controles, wachttijden) zijn lastig voor alle betrokkenen.

De rol van de ondersteunende juriste van het CTRG is, zowel inhoudelijk als in haar rol van draaischijf, niet te onderschatten. Valt deze uit of is de beschikbaarheid beperkt, dan komt de werking in moeilijk vaarwater en stremt de communicatie.

Vanuit de CTRG is ook niet altijd voldoende ondersteuning op dat punt. We missen ook, naast de ondersteunende juriste, een vast aanspreekpunt bij het CTRG voor de Klachtencommissie.

De Klachtencommissie ervaart ook een gebrekkige communicatie over de beslissingen van de beroepscommissie, de behandelingen van de beroepen en inhoudelijke feedback. Deze feedback van de beroepsbehandeling naar de Klachtencommissie zou o.i. automatisch moeten zijn.

Globaal gezien is er geen contact en uitwisseling tussen de verschillende Klachtencommissies, geen gespreksforum, gemeenschappelijke opleidingen en ervaringsuitwisselingen, geen opbouw van *best practices*, ... De huidige situatie, met strenge maatregelen in kader van COVID-19, speelt iedereen ook op dat punt natuurlijk parten.

5. De drie belangrijkste besluiten en aanbevelingen voor 2021

De drie belangrijkste vaststellingen die een impact hebben op het welzijn en het respect voor de menselijke waardigheid van personen in detentie zijn de volgende.

1. De gezondheidszorg in Leuven-Centraal is een probleempunt. De onder punt 3.2 beschreven problemen slepen al een tijd aan en hebben een zeer grote impact op de gedetineerden. Een goede gezondheidszorg is een basisbehoefte waaraan in Leuven-Centraal momenteel niet voldoende tegemoet wordt gekomen.
2. Op verschillende punten zijn er grote en aanslepende problemen van diverse aard met een gemeenschappelijke noemer: een gebrek aan middelen. Dit is een deel van het probleem op vlak van gezondheidszorg, maar ook problemen zoals gebrekkige en verouderde infrastructuur, gebrek aan individuele detentieplannen en gebrek aan IT-ondersteuning hebben een tekort aan financiering ten grondslag. De Commissie doet, net als de andere actoren binnen de gevangenis, haar best om binnen dit kader te functioneren en problemen op te lossen, maar een fundamentele oplossing kan slechts worden bereikt mits de nodige financiële investering.
3. Leuven-Centraal is met zijn vrij algemeen opendeurenregime een unicum in België. Door de onder punt 3.1 geschetste situatie, staat dit regime echter onder druk. Dit regime is nochtans belangrijk voor de leefbaarheid van de gevangenis, wat op termijn de rehabilitatie van de gedetineerden ten goede komt. Het valt op dat de minister meer wil inzetten op kleinschalige detentie met een situatie die in detentie gelijkaardiger is aan de situatie daarbuiten en met meer begeleiding voor de gedetineerden, maar dat in Leuven-Centraal een omgekeerde evolutie aan de gang lijkt te zijn.

Op basis van deze vaststellingen en bovenstaand rapport formuleert de Commissie de volgende aanbevelingen:

1. De gezondheidszorg binnen de gevangenis moet blijvend worden opgevolgd en worden bijgestuurd op een hoger niveau.
2. De nodige middelen moeten worden vrijgemaakt zodat er kan worden gewerkt aan individuele detentieplannen, IT-infrastructuur, begeleiding van gedetineerden en een menswaardige en moderne gevangenisstructuur in het algemeen.
3. De manier waarop de Commissie kan bemiddelen moet kritisch worden bekeken en de directie moet haar medewerking verlenen zodat de Commissie haar bemiddelingsopdracht effectief kan uitvoeren.

6. Belangrijkste uitdagingen werkdomeinen voor 2022

De belangrijkste uitdagingen en werkpunten voor de Commissie voor het jaar 2022 zijn de volgende:

1. Het faciliteren van de totstandkoming van een goed functionerende gezondheidszorg binnen de gevangenis.
2. Het herbekijken van de rol die bemiddeling kan spelen in de werking van de Commissie en dit in de praktijk brengen.
3. Het opvolgen van de situatie op vleugel A, waar de capaciteit sterk gestegen is door de instroom van nieuwe gedetineerden.
4. Het behoud van het opendeurenregime voor zover mogelijk.
5. Het uitwerken van een beter kader voor haar leden zodat zij zich ondanks hun vrijwilligheid toch met kennis van zaken en ondersteund door geijkte procedures van hun taken kunnen kwijten.